

Høringsuttalelse NOU 2022:21 fra Kvinnegruppa Ottar

1. INNLEDNING

Kvinnegruppa Ottar viser til Justis- og beredskapsdepartementets høringsbrev og oversender her våre kommentarer til Straffelovrådets utredning (NOU 2022:21) og innspill til andre endringer i straffelovens seksuallovbruddskapittel.

Kvinnegruppa Ottar er en feministisk medlemsorganisasjon som særlig er opptatt av kvinners frihet fra menns vold og seksuelle krenkelser og utnyttelse. I vår analyse av seksuallovbrudd, ligger en feministisk maktanalyse til grunn. Kvinner, menn og barn har ulik samfunnsmessig og personlig makt i vårt samfunn. Vårt mål er et samfunn der disse maktstrukturene er opphevet. Vi legger til grunn at et slikt samfunn ikke er en realitet i dag, og at det dermed er behov for beskyttelse mot vold og overgrep gjennom lovverket. Norske myndigheter er gjennom et større rettslig regime forpliktet til å sørge for effektiv beskyttelse mot kjønnsbasert vold, blant annet gjennom EMK artikkel 2, FNs konvensjon om å avskaffe alle former for diskriminering mot kvinner (Kvinnekonvensjonen) og Europarådets konvensjon om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner (Istanbul-konvensjonen).

Kvinnegruppa Ottar har praktiske erfaringer og synspunkter av prinsipiell art, som særlig er knyttet til seksuallovbruddkapittelet. Vi mener et hovedsiktemål med endringer av seksuallovbruddkapittelet bør være å sikre mer effektiv beskyttelse av særlig kvinner i sårbare situasjoner og mindreårige, og sørge for at flere kan domfelles for voldtekt.

Den seksuelle selvbestemmelsesretten – som er en grunnleggende menneskerettighet – må beskyttes i seg selv, og ikke bare der det i tillegg foreligger andre krenkelser (vold og tvang). For Kvinnegruppa Ottar innebærer en ivaretagelse av den seksuelle selvbestemmelsesretten, at staten må etablere et effektivt vern mot inngrep i retten det er å selv kunne disponere fritt over sin egen kropp og seksualitet. Kvinnegruppa Ottar mener at staten i dag ikke overholder sin del av samfunnskontrakten, blant annet fordi andelen som dømmes for voldtekt, er svært lav sett opp mot antallet anmeldelser og mørketall.

NOU 2022:21 er ordrik og omfattende, og Kvinnegruppa Ottar har konsentrert oss om de konkrete forslagene vi mener vil ha uheldige konsekvenser for beskyttelse av særlig barn og kvinner, som er overrepresentert i statistikken over fornærmede.

2. VOLTEKTSBESTEMMELSEN

2.1 Behov for en samtykkelov som legger ansvaret på overgriper

I mandatet for utredningen vises det til at straffelovrådet skal gjennomgå bl.a. straffebudet om voldtekt, «... med sikte på å utforme en regulering som samlet sett ivaretar den enkeltes rett til seksuell selvbestemmelse ...». Slik voldtektsbestemmelsen er utformet i dag, gis det ikke tilstrekkelig beskyttelse av denne grunnleggende retten. Hovedbestemmelsen om voldtekt i straffeloven krever at det foreligger vold eller truende adferd for at det skal foreligge et straffbart forhold.

For å imøtekomme oppdraget i mandatet har rådet foreslått å legge til «en prinsipiell utvidelse av straffansvaret med et nytt straffalternativ som rammer den som har seksuell omgang med noen som ikke vil det, og som gir uttrykk for det i ord eller handling».

Rådet finner det imidlertid vanskelig å legge et reelt samtykke til grunn for voldtektsbestemmelsen, siden dette vil legge for mye ansvar på den aktive part. Rådet anser at den som mener seg utsatt for et overgrep bør ha et ansvar for å formidle at den seksuelle omgangen ikke er ønskelig «i ord eller handling», og at «det ikke alltid er tilstrekkelig klanderverdig å ha seksuell omgang med en som ikke har gitt uttrykk for et ønske om å delta».

Kvinnegruppa Ottar mener denne snevre forståelsen av voldtekt ikke oppfyller Europarådets konvensjon om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner. Europarådets overvåkningskomité (Grevio) oppfordret også den 25. november 2022 norske myndigheter til å endre straffelovgivningen om seksuell vold og voldtekt, og sikre at det er i tråd med artikkel 36 første ledd i Istanbul-konvensjonen.

Av konvensjonens artikkel 36 fremgår bl.a. at:

«1. Partene skal ved lovgiving eller på annen måte treffe dei tiltaka som er nødvendige for å sikre kriminalisering av følgende forsettlege åtfærd:

- a. vaginal, anal eller oral penetrering av seksuell art av ein annan sin kropp utan samtykke, med einkvar kroppsdel eller gjenstand;*
- b. andre handlingar av seksuell art mot en person utan samtykke;» [understreket her]*

Flere av landene som har ratifisert konvensjonen har også innført samtykkelov. Den danske samtykkeloven fra 2021 har følgende ordlyd:

«For voldtægt straffes med fængsel indtil 8 år den, der har samleje med en person, der ikke har samtykket heri.»

Vi viser til [bemerkningene til lovforslag](#), og særlig til s. 3 hvor følgende påpekes:

«At indgå i seksuelle aktiviteter med et andet menneske, som ikke ønsker at deltage heri, krænker menneskets grundlæggende frihed og ret til at bestemme over sin egen krop. Voldtægt handler ikke om tvang eller pligt til at sige fra. Tværtimod handler det om, hvorvidt parterne af egen fri vilje samtykker i en seksuel aktivitet. Begge parter skal samtykke, og samtykket skal foreligge under hele samlejet. Ellers er det voldtægt – og det gælder også i parforhold.»

Kvinnegruppa Ottar peker videre på at det som trekkes frem her – særlig om at samtykke skal foreligge under hele den seksuelle omgangen – er sentralt å få innført i norsk rett. Gjennom rettspraksis har det dessverre blitt innført et unntak fra den beskyttelse bevisstløse eller sovende personer skal ha; I Rt. 2003 s. 687 ble det slått fast at dersom man frivillig har inngitt seg på seksuell aktivitet, og siden sovner, så kan den eller de andre straffritt gjøre seg ferdig, så fremt man ikke går over til mer inngripende handlinger mot den som sover. Som en konsekvens av denne avgjørelsen fra Høyesterett, ble tre menn frifunnet for overgrep i en sak hvor det ikke kunne utelukkes at fornærmede hadde samtykket, selv om hun siden sovnet og sov i om lag 1,5 timer mens overgrepene pågikk.

Kvinnegruppa Ottar vil også trekke frem alders- og kjønnsperspektivet som er særlig viktig å ta hensyn til ved utforming av voldtektsbestemmelsen: Svært mange av de som anmelder voldtekt er barn – om lag halvparten av de som anmelder er under 18 år. I tillegg er rundt 90 % av de som anmelder jenter eller kvinner, og rundt 98 % av de som blir anmeldt er gutter eller menn. Vi viser her til Kripas' rapporter om voldtektssituasjonen i Norge.

For å forstå voldtektssituasjonene, og for å få en effektiv beskyttelse mot slik vold, er det to forhold Kvinnegruppa Ottar mener at er helt sentralt at tas hensyn til når lovgivningen utformes. Det handler for det første om at i stressende eller truende situasjoner, så utgjør de grunnleggende biologisk forsvar enten angrep, flukt, frys, total overgivelse eller beredskap. For det andre er det viktig å ha med seg at blant de som voldtas, så er det et flertall unge kvinner og jenter. I mange tilfeller har den som blir utsatt for overgrep fått en frys-reaksjon (når en avvisning ikke blir respektert, skaper det frykt og usikkerhet og pga. fysisk underlegenhet vil den primære reaksjonen på overgrep være å «spille død» og håpe at krenkelsene går over raskt). Dermed skjer overgrepet uten at overgriperen er avhengig av å bruke vold eller truende adferd, slik straffeloven i dag krever for at det skal foreligge en voldtekt. Kvinnegruppa Ottar kan ikke se at det nye forslaget om at offeret må ha motsatt seg den seksuelle omgangen «i ord

eller handling» vil bedre ofrenes rettsikkerhet i tilfeller av frys-reaksjoner. Lovforslaget bidrar derfor verken til effektiv beskyttelse, eller til oppfyllelse av forpliktelsene etter Istanbul-konvensjonen.

Kvinnegruppa Ottar mener det bør være et vesentlig mål med lovgivningen å redusere antallet voldtekter, og vektlegger lovens normative effekt. Vi viser til NRKs «Innafor» som ble sendt høsten 2020, hvor psykologen pekte på at en del (særlig unge gutter og menn) får tunnelsyn i seksuelle situasjoner – i form av at utsikten til å oppnå sex blir det eneste avgjørende for handlingsmønsteret. Psykologen mente at mange overgrep kunne vært unngått med en samtykkelov, nettopp fordi loven da vil kreve at man reflekterer før man handler. At man har reflektert på forhånd, kan bøte på «tunnelsynet». Å oppnå refleksjon hos gutter og menn forutsetter at loven tillegger dem et ansvar for å undersøke om den andre parten faktisk ønsker å delta i den seksuelle omgangen gjennom «*ord eller handling*».

Det er helt sentralt å oppnå en samtykkelov også i Norge, hvor det blant anslåtte årlige voldtekter (rundt 20 000), er under 1 % som ender med straff. I dag opplever mange unge at de ikke blir tatt på alvor og heller ikke har mulighet til å få straffet sin overgriper. Kvinnegruppa Ottar mener det ut fra dette foreligger et brudd på samfunnskontrakten om at staten skal beskytte sine innbyggere mot vold og overgrep, og anmoder regjeringen om å legge fram et lovforslag som ivaretar dette på en bedre måte enn straffelovrådet har foreslått.

2.2 Minstestraff og strafferammer ved voldtekt

Kvinnegruppa Ottar mener at det er viktig å opprettholde minstestraffer og høye strafferammer for brudd på samtykket, og støtter ikke forslaget om redusert straff. Vi mener skadevirkningene av en voldtekt i dag blir underspilt, til fordel for sympati for overgriper. Det er fortsatt behov for at det gjennom straffesanksjonene signaliseres at voldtekt er alvorlig og uønsket, fordi det innebærer en krenkelse av en grunnleggende menneskerettighet; nemlig retten til å selv å bestemme over sin kropp.

3. SEKSUELL LAVALDER OG BESKYTTELSE AV BARN

3.1 Overmaktsforhold mv.

Kvinnegruppa Ottar anser det hensiktsmessig å opprettholde de ulike bestemmelsene som knytter seg til misbruk av overmaktsforhold og utnyttelse av sårbarhet hos barn. Innføring av en samtykkelov vil ikke beskytte disse gruppene.

3.2 Seksuell lavalder

Kvinnegruppa Ottar støtter ikke forslaget om å senke den seksuelle lavalderen til 15 år.

Straffelovrådet anfører at en senkning av seksuell lavalder vil styrke femtenåringenes seksuelle selvbestemmelse, slik at de straffritt kan utforske sin seksualitet sammen med andre som er jevnbyrdige i alder og utvikling. Kvinnegruppa Ottar støtter intensjonen bak straffeloven § 308, som gir mulighet for straffbortfall «dersom de involverte er omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling». Kvinnegruppa Ottar understreker at intensjonen med seksuell lavalder ikke primært er å begrense de unges livsutfoldelse, men å beskytte barn mot overgrep og utnyttelse fra personer som ikke er jevnbyrdige i alder og utvikling.

En seksuell lavalder på 15 år vil gjøre det straffefritt for personer i 20-, 30-, 40-årene osv. å innlede seksuelle relasjoner til femtenåringer. Kvinnegruppa Ottar vil igjen anføre kjønnsperspektivet på dette området, der det særlig er eldre menn som oppsøker unge jenter og gutter for seksuell utnyttelse. I motsetning til relasjoner der det er jevnbyrdighet i alder og utvikling, kan det være vanskelig for femtenåringer å utøve seksuell selvbestemmelse i relasjoner til personer som er betydelig eldre, å vite

hva som forventes av dem som motytelse for tjenester og å utvikle følelsesliv og seksualitet i sitt eget ønskede tempo.

Straffelovrådet foreslår i tillegg å endre «straffbortfallsregelen i den gjeldende straffeloven § 308, som åpner for å gjøre unntak for straff i tilfeller der de involverte er jevnbyrdige i alder og utvikling [...] slik at den i stedet utformes som en rettsstridsavgrensning. Dette vil innebære at forholdene som omfattes av bestemmelsen uten videre skal være unntatt fra straff, og at det ikke vil være opp til domstolenes skjønn i den enkelte sak å vurdere om unntaket skal brukes.»

Kvinnegruppa Ottar støtter endringen til rettsstridsavgrensning, og mener dette full ut ivaretar de unges seksuelle selvbestemmelse og gjør det unødvendig å senke den seksuelle lavalderen. En viktig forutsetning er imidlertid at avgrensning i hva som regnes som jevnbyrdighet i alder og utvikling blir gjennomgått på nytt. Flere av eksemplene som anføres i utredningen omhandler tilfeller der retten har kommet til straffebortfall ved en aldersforskjell på 4-5 år, der offeret var 14 år. Vi mener dette er langt utenfor hva som kan regnes som jevnbyrdighet og medfører en betydelig risiko for å krenke den mindreåriges seksuelle selvbestemmelse.

3.3 Beskyttelse mot utnyttelse i særlig sårbar situasjon

Kvinnegruppa Ottar støtter forslaget om å endre tillegget om «*særlig sårbar livssituasjon*» til «*særlig sårbar situasjon*». Alle mindreårige har behov for beskyttelse mot utnyttelse fra eldre personer, og dette er sentralt ettersom svært mange overgrep skjer på nett og utføres/initieres av personer som ønsker å utnytte barn på grunn av deres unge alder.

3.4 Særlig om beskyttelse av barn mot seksuell utnyttelse på nett

Den digitale revolusjonen, særlig med tanke på sosiale medier, har ledet til en økt seksualisering av barn og det er kommet til en rekke nettsteder og applikasjoner, hvor barn blir utnyttet og utsatt for overgrep. Vi viser blant annet til Kripo-rapporten om barn som selger egenprodusert overgrepsmateriale (1/2021)¹, det nå populære Onylfans med såkalt «payperview» og utstrakt salg av nakenbilder m.m., tjenester som tilrettelegger for sugardating/prostitusjon, samt alle nettsider som tilbyr porno som den enkelte kan laste opp selv, og alle fildelingsnettverkene hvor det deles enorme mengder materiale som viser seksuelle overgrep mot barn. Straffeloven fremstår utdatert i lys av utviklingen, og det mangler regulering som kan beskytte barn mot utnyttelse og overgrep på nett.

Kvinnegruppa Ottar mener at lovgiver bør se på hvordan straffeloven kan moderniseres for bl.a. å kunne straffesanksjonere nettbaserte tjenester som seksualiserer noen som ser ut som barn (under 18 år), eller som ikke har tilstrekkelig kontroll på alder til bruker, eller hva tjenesten benyttes til. Både innholds- og tjenesteleverandører og andre som tjener på utnyttelse av barns seksualitet og overgrep mot barn, må i langt større grad enn i dag kunne risikere straffesanksjoner.

Det er en svakhet ved NOU 2022:21 at denne tematikken ikke er behandlet mer grundig.

Rådet foreslår tvert imot å innføre rettsstridsavgrensning for oppbevaring og deling av seksuelle bilder, dersom det er jevnbyrdighet i alder og modenhet. Kvinnegruppa Ottar støtter ikke en slik endring, siden unge kan bli ekstra utsatt for utpressing, mobbing og annen sårbarhet hvis jevnaldrende straffritt kan dele slike bilder.

3.5 Forslaget om avkriminalisering av søskenincest

Kvinnegruppa Ottar kan ikke se at det har vært noen forutgående debatt der noen har tatt til orde for å avkriminalisere søskenincest, og oppfatter dette forslaget som et kuriøst utslag av rådets interne

¹ Vi viser her også til Kripo's øvrige rapporter, tilgjengelig på: <https://www.politiet.no/tjenester/tips-politiet/seksuell-utnyttelse-av-barn-pa-internet/>

diskusjoner. Etter vårt syn vil ikke en slik avkriminalisering være aktuelt å diskutere uten en mer omfattende utredning enn den straffelovrådet har presentert i NOU 2022:21. Vi vil likevel presentere noen åpenbare mulige skadevirkninger av en avkriminalisering.

For barn som vokser opp i familier preget av vold og overgrep, vil grenseoverskridende adferd ofte være normalisert. Det kan være vanskelig for mindreårige å vite hvilke grenser de har og bør ha for seg selv, når og hvordan disse grensene overtres og hvordan de kan motsette seg krenkelser. At barn i utsatte familier også skal være rettsløse i møte med eldre søskens seksuelle grenseoverskridelser, vil gjøre dem enda mer sårbare.

Rådet anfører at i tilfeller ved søskenincest er det som oftest jevnbyrdighet i alder og utvikling, men en aldersforskjell på to år vil ha ganske stor innvirkning på utvikling, autoritet og fysisk overlegenhet for de som ikke har levd i så mange år. Eldre søskens forrang og status som rollemodell for de yngre, tilsier at det blant mindreårige søsken ikke er meningsfullt å snakke om noen jevnbyrdighet i relasjonen.

4. LOVBESTEMMELSER OM PROSTITUSJON

4.1 Kjøp av seksuelle tjenester fra voksne

Kvinnegruppa Ottar går sterkt imot forslaget om å avkriminalisere sexkjøp fra voksne.

Straffelovrådet anfører at selv om prostitusjon er uønsket og kan være skadelig, er hvert enkelt sexkjøp uproblematisk og bør vernes av den seksuelle selvbestemmelsesretten til både kjøper og selger til å inngå seksuelle avtaler mot kompensasjon. Denne argumentasjonen viser den største svakheten ved straffelovrådets anvendelse av seksuell selvbestemmelse og samtykke, særlig knyttet opp mot makt- og kjønnsperspektiv.

Prostitusjonens skadevirkninger er veldokumenterte, og medfører både personlig lidelse og et kynisk syn på kvinner som bruksobjekter. Prostitusjon krenker selvbestemmelsen til de som tvinges, forledes eller kompenseres økonomisk for ubehaget ved å ha sex med noen (mange) de ellers ikke ville hatt sex med, på måter de ikke selv ville ønsket og/eller som er smertefulle eller skadelige for dem. Prostitusjonshandlingen fratar den som blir prostituert sin seksuelle og kroppslige autonomi i det betalte tidsrommet, og denne krenkelsen kan bidra til å forsterke tidligere traumer og øke sårbarheten, selv når handlingene og kompensasjonen inngås såkalt frivillig.

Det er i hovedsak menn som kjøper seksuelle tjenester fra kvinner, barn og unge menn. Sexkjøpsloven er unik i det at den, sammen med hallikbestemmelsen, plasserer ansvaret for prostitusjonshandelen hos dem som kjøper, selger og utnytter personer i en sårbar posisjon, og skjermer de som blir utnyttet for straffeansvar. Bestemmelsen er sentral for norske myndigheters oppfyllelse av Kvinnekonvensjonen artikkel 6, som forplikter konvensjonspartene til å «treffe alle tjenlige tiltak, herunder tiltak i lovs form, for å gjøre ende på enhver form for handel med kvinner og utnyttelse av kvinneprostitusjon.»

Et viktig moment som lovgiver må ta stilling til, er også om det er ønskelig med mer prostitusjon og menneskehandel i Norge. Bestemmelsen om sexkjøp bidrar sammen med forbudet mot hallikvirksomhet til en helhetlig innsats mot prostitusjon, slik rapporten «Evaluerer av forbudet mot kjøp av seksuelle tjenester», Rasmussen et al (2014) viser. Rapporten peker blant annet på at:

Markedsgjennomgangen viser at sexkjøpsloven har bidratt til mindre prostitusjon. Sexkjøpsloven i kombinasjon med hallikparagrafen har gjort det vanskeligere å selge sex, spesielt hvis dette skal foregå i hoteller, hospitser, organiserte leiligheter og lignende. Kostnadene for bakmennene er dermed økt og profitten deres er redusert.

Konsekvensene av å oppheve forbudet mot sexkjøp vil være at Norge igjen blir et attraktivt land for menneskehandlere, og at vi fremmer utnyttelse av kvinner i en sårbar situasjon. Kvinnegruppa Ottar mener at seksuell selvbestemmelse også bør gjelde for kvinner fra fattige land, og at det norske lovverket må anerkjenne dette.

Straffelovrådet anfører videre at sexkjøpsloven har skapt mer sårbarhet og utrygghet for kvinner i prostitusjon. Dette støttes ikke av den eneste evalueringen som er gjort av loven (Rasmussen et al.), og må regnes som et uttrykk for medlemmene i straffelovrådets personlige oppfatninger. Kvinnegruppa Ottar mener at så viktige endringer i straffeloven bør være kunnskapsbaserte, og at en lovutredning ikke er en egnet arena for å fremme alternative fakta.

I tråd med argumentasjonen over, mener vi bestemmelsen om sexkjøp er svært viktig og heller bør styrkes og følges opp med tiltak som støtter opp under loven.

4.1.1 Særlig om kjøp av sex på nett

Kvinnegruppa Ottar mener lovgiver bør vurdere om sexkjøpsforbudet bør utvides og moderniseres, slik at det blir lettere å straffeforfølge de som betaler for nettbaserte seksuelle tjenester. Dette gjelder særlig tjenester som Onlyfans og private live show som er tilgjengelig på en mengde utenlandsbaserte nettsider.

Selv om de utenlandske arrangørene av tjenestene ikke omfattes av norsk lov, bør det være ønskelig å begrense norske menns sexkjøp via strømmetjenester og videoløsninger.

4.2 Behov for styrking og utvidelse av hallikbestemmelsen

Kvinnegruppa Ottar mener lovgiver bør vurdere å styrke og utvide denne bestemmelsen for å sikre effektiv beskyttelse mot menneskehandel og for å beskytte de som utnyttes i prostitusjon. Vi mener alle fasene ved utnyttingen må straffesanksjoneres og være enkelt å håndheve, herunder rekruttering, transport, losjering og mottak. Det er et sterkt behov for et moderne lovverk som gjør det mulig å ramme alle de som tjener på slik utnyttelse.

Kvinnegruppa Ottar mener lovgiver bør vurdere om hallikbestemmelsen bør utvides og moderniseres, slik at det blir lettere å straffeforfølge de som organiserer prostitusjon, og tjener penger eller har andre fordeler av det. Dette kan for eksempel gjelde formidling av prostitusjon via eskorte-apper, nettsider og annonser på Tik-Tok og Instagram.

5. PORNOGRAFIFORBUDET

NOU 2022:21 har ikke foreslått noen endringer i pornografibestemmelsene. Kvinnegruppa Ottar mener likevel det er behov for en modernisering av disse bestemmelsene, og legger ved våre viktigste momenter som vi ber lovgiver vurdere.

Dagens bestemmelse om pornografiforbud ble utarbeidet i 1985, etter at offentligheten ble gjort oppmerksom på pornografiens krenkende framstilling av kvinner og utstakte bruk av vold, tvang og fornædning. Resultatet av kvinnebevegelsens innsats på 1980-tallet og den større samfunnsdebatten om hvilke seksuelle skildringer som kunne aksepteres og ikke, ble forsøkt innlemmet i formuleringen av bestemmelsen av 1985. Man ønsket tydelig ikke å forby alle seksuelle skildringer, men begrense dette til skildringer som virket «menneskelig forrående og nedverdiggende». Et forsøk på å operasjonalisere hva som kunne ligge i menneskelig forrående og nedverdiggende, ble eksemplifisert som «bruk av lik, dyr, vold og tvang». I tillegg var det i mange år en praksis knyttet til at materiale som inneholdt erigerte penis og «kjønnsorganer i bevegelse» ble omfattet av forbudet, denne praksisen opphørte etter «Mattsson-dommen» i 2005 (Rt-2005-1628).

En svakhet ved definisjonen av pornografi i den gjeldende bestemmelsen er at den ikke har formuleringer knyttet til kvinneundertrykking eller krenkende framstilling av kvinner. På andre områder har nyere lovbestemmelser kommet til siden 1985, ettersom samfunnsdebatten har avdekket behov for vern mot seksuell trakassering i arbeidsmiljøloven, krenkelser av kjønn og seksuell legning, FN-konvensjonen for avskaffelse av alle former for diskriminering av kvinner og tilhørende deklarasjon om eliminering av vold mot kvinner osv. For å få slutt på vold mot kvinner og jenter – herunder seksualisert vold – er det nødvendig å endre maktstrukturer, slik det moderne lovverket på mange områder bidrar til.

«Den alminnelige rettsoppfatning» har dermed utviklet seg i to delvis motstridende retninger siden 1985, den ene går i retning av sterkere vern mot krenkelser av kropp, intimitet, integritet mv, og den andre i retning av et mer liberalt forhold til kropp og seksualitet i offentligheten. Kvinnegruppa Ottar mener det er viktig å vektlegge hensyn til likestilling og frihet fra diskriminering og vold i en ny formulering av denne bestemmelsen.

5.1 Til første ledd: gjerningsbeskrivelsen

Kvinnegruppa Ottar mener at gjerningsbeskrivelsen bør oppdateres og moderniseres til den digitale virkeligheten på 2020-tallet. I dag har de fleste pornobrukere, også barn (jf. Medietilsynets årlige rapporter «Barn og media» og Redd barnas rapport «Et skada bilde av hvordan sex er»), tilgang til dette materialet via internett, ikke i blader eller VHS-kassetter.

Det er klart at den kommersielle pornografien er å anse som uønsket, både fordi den svært ofte seksualiserer barn, men også fordi materialet inneholder vold og overgrepsmateriale eller materiale som er såkalt «hevnporno». På bakgrunn av denne erkjennelsen, har blant annet selskapene Mastercard og Visa brutt samarbeidet med Pornhub.² Når det er allmenn kjent at materiale som er tilgjengelig – ikke bare på fildelingstjenester på det dype nett – men også på kommersielle og store pornonettssteder – består av overgrepsmateriale, bør det drøftes i hvilken grad også strømming av slikt materiale skal straffesanksjoneres. Det er ikke lenger mulig å være i god tro om at dette materialet ikke bidrar til krenkelser og store lidelser.

Kvinnegruppa Ottar mener i tillegg at innholds- og tjenesteleverandører (ekom-aktørene) må kunne holdes ansvarlig, ettersom også disse aktørene tjener på brukertilgangen til disse sidene. Vi mener at det juridisk sett er rom for å regulere ekom-aktørenes ansvar i nasjonal straffelovgivning, når dette er nødvendig for å forhindre overgrep og sikre vern av grunnleggende menneskerettigheter.

Det bør derfor drøftes i hvilken grad ekom-aktørene kan holdes ansvarlig for å «utgi, selger eller på annen måte søker å utbre pornografi.»

5.2 Særlig om overlatelse av pornografi til barn

Av første ledd bokstav c fremgår at det er straffbart å *overlate* pornografi til barn. Kvinnegruppa Ottar mener dette er en viktig bestemmelse som må styrkes og moderniseres, særlig med henblikk på den digitale utviklingen.

Fordi pornografi er lett tilgjengelig på nett og mange voksne sender også linker til barn i chatter, på e-post osv, mener Kvinnegruppa Ottar det er vesentlig at barn beskyttes særskilt på digitale plattformer. Dette kan skje gjennom ulike filterløsninger på server eller nettverk eller gjennom innstillinger på den enkelte enhet eller i nettleser. Det er behov for å drøfte hvorvidt manglende etablering av slike løsninger for å beskytte barn skal anses som å overlate pornografi til barn. Dette fordi man i praksis overlater pornografi til barn ved å ikke sørge for filterløsninger.

² <https://www.vg.no/nyheter/i/gW3yGA/mastercard-og-visa-bryter-samarbeidet-med-pornhub>

Vi viser herunder til at Stortinget den 10. april 2018 traff følgende anmodningsvedtak (vedtak 592):

Stortinget ber regjeringen utarbeide nasjonale retningslinjer for barnehage- og skoleeiere, slik at de tar i bruk løsninger som skjuler alvorlig skadelig innhold på nettbrett, PC og lignende digitale enheter som deles ut eller er tilgjengelige for barna.

På bakgrunn av anmodningsvedtaket bør det drøftes særskilt om skoler og andre institusjoner kan anses for å overlate pornografi dersom det ikke er etablert tilstrekkelige mekanismer for å forhindre tilgang.

Kvinnegruppa Ottar vil her også løfte frem skadevirkningene det har for barn å bli utsatt for den harde, kommersielle nettpornoen. I Springer science sitt tidsskrift *Archive of sexual behaviour*, er det trukket frem at et stort forbruk leder til negativt kroppsbilde og symptomer på depresjon.³ Videre vises det til en studie (utført i 2016) av tenåringer i fem europeiske land, hvor forskerne fant en klar sammenheng mellom gutters bruk av porno og sexistiske holdninger til kvinner. Forskerne fant også sammenheng mellom bruk av porno og erfaring med seksuell tvang og misbruk. Funnene er publisert i en artikkel i tidsskriftet «Journal of Interpersonal Violence».⁴

Kvinnegruppa Ottar mener det nå foreligger så mange forskningsbaserte fremstillinger som beskriver skadevirkningene det har for barn å bli utsatt for pornografi, og skadene det har for samfunnet over tid (økt vold mot jenter og kvinner). Når Medietilsynets undersøkelser viser at bruken blant barn – og særlig blant unge gutter – øker, er det avgjørende at samfunnet tar grep ved å innføre straffebud som setter en høyere terskel for å oppsøke dette materialet, og som bidrar til at vold og overgrep kan reduseres.

5.3 Til annet ledd: definisjonen av pornografi

Kvinnegruppa Ottar mener det er behov for å se nærmere på hvordan definisjonen av hva som regnes som pornografi kan tydeliggjøres for å ivareta intensjonene med bestemmelsen og avgrense fra annet materiale som ikke bør omfattes av straffebudet.

Vi legger til grunn at svært mye av det som er tilgjengelig på ulike strømmetjenester for porno i dag har tydelige elementer av vold og tvang og dermed burde omfattes av straffebudet. For brukerne av disse tjenestene er det åpenbart ikke like tydelig at materialet de oppsøker er forbudt og vi tror at en presisering av hva som omfattes av forbudet vil kunne virke normdannende.

Det bør også vurderes om andre straffbare forhold bør tas inn i definisjonen for å ivareta intensjonen. Dette kan gjelde framstillinger av grooming, situasjoner der kvinner presses til sex eller seksuelle handlinger som det framgår at de ikke ønsker, verbal trakassering, utnyttelse av sårbarhet, forledelse, seksuell handling uten samtykke, spyting, kveletak osv.

En studie av de 30 mest populære pornofilmene fra 2005 viser at fysisk aggresjon/vold forekom i 88,2% av scenene og verbal aggresjon/vold forekom i 48,7% av scenene. Kvinnene som blir utsatt for volden og aggresjonen gir uttrykk for at de liker det eller forholder seg nøytralt til aggresjonen i 95,1% av tilfellene. Dette gir grunnlag for å si at mainstream-pornoen er voldelig, og det må fremkomme at slik pornografi (selv om den for visse grupper fremstår som vanlig), omfattes av forbudet.

Kvinnegruppa Ottar mener derfor det er behov for at det fremgår klarere hva som er forbudt, herunder at man må gå bort fra at forbudet skal være en rettslig standard. Vi anser det svært skadelig om den kommersielle pornoen – slik den fremstår i dag – skal kunne definere straffebudets innhold. Vi mener

³ Thomas H. F. Whitfield, H. Jonathon Rendina, Christian Grov, Jeffrey T. Parsons) <https://link.springer.com/article/10.1007%2Fs10508-017-1045-y> : Arch Sex Behav, online ISSN 1573-2800)

⁴ Stanley, N., Barter, C., Wood, M., Aghtaie, N., Larkins, C., Lanau, A., & Øverlien, C. (2016). Pornography, sexual coercion and abuse, and sexting in Young people's intimate relationships: A European study. *Journal of Interpersonal Violence*. doi:10.1177/0886260516633204

det er særdeles viktig at pornografibestemmelsen setter klare grenser, slik at det også blir enklere for befolkningen å etterleve intensjonen bak bestemmelsen og at det blir lettere å avgjøre hva som bør forfølges rettslig.

Vi mener det er prinsipielt uheldig at en straffebestemmelse er en rettslig standard, og det er særlig uheldig på dette området, fordi pornografibestemmelsen da mister sin effekt og vi ser også at det foreligger en stor risiko for at nyvinninger i bransjen ikke omfattes, slik vi ser eksempler på når det gjelder pornografisk materiale på for eksempel TikTok.

5.4 Til § 318: Utstillingsforbudet

Kvinnegruppa Ottar mener også det er behov for å vurdere en modernisering av utstillingsforbudet som er i tråd med at det meste av pornografisk innhold i dag ikke stilles ut i for eksempel bensinstasjoner og kiosker, men i den store offentligheten som internett utgjør. Vi mener utstilling og spredning av pornografisk materiale på sosiale medier som Instagram og TikTok også bør omfattes av forbudet.

For Kvinnegruppa Ottar

Ane Stø, leder